

РОЗДІЛ 8. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.3.17>

ЛАТЕНТНІСТЬ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: ПРИЧИНИ ТА СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ

Авраменко С.М.,

*адвокат, кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри теорії та історії держави і права,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
ORCID: 0000-0001-9507-2565*

Мельник А.Р.,

*адвокат, доктор філософії в галузі права,
старший викладач кафедри теорії та історії держави і права,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
ORCID: 0000-0001-8613-1965*

Авраменко С.М., Мельник А.Р. Латентність домашнього насильства: причини та способи подолання.

Домашнє насильство залишається однією з найбільш латентних форм злочинності в Україні, що обумовлено низкою соціальних, правових та економічних факторів. Незважаючи на прийняття низки законодавчих актів та ратифікацію Стамбульської Конвенції, спрямованих на запобігання та протидію домашньому насильству, значна кількість випадків продовжує залишатися поза увагою правоохоронних органів та суспільства. Латентність домашнього насильства зумовлена такими факторами, як правова необізнаність населення, соціальні стереотипи, фінансова залежність постраждалих, страх перед кривдником, недовіра до системи правосуддя, а також недостатня ефективність правоохоронних органів у боротьбі з цим явищем.

У статті досліджується взаємозв'язок між рівнем знання своїх прав і механізмів правового захисту та рівнем латентності домашнього насильства. У роботі розглядаються основні причини латентності домашнього насильства та запропоновані заходи щодо його подолання. Зокрема, підкреслюється важливість інформаційної та роз'яснювальної роботи серед населення, необхідність удосконалення механізмів звернення за допомогою, запровадження більш жорстких санкцій для кривдників, створення розгалуженої мережі кризових центрів та розширення програм соціальної адаптації для постраждалих. Окрему увагу приділено необхідності підвищення професіоналізму правоохоронних органів, впровадженню ефективних механізмів збору статистичних даних та посиленню міжвідомчої співпраці у сфері запобігання домашньому насильству.

Запропоновані у статті заходи спрямовані на зниження рівня латентності домашнього насильства, підвищення довіри до системи правосуддя та формування культури нульової толерантності до даного виду правопорушення. Реалізація цих ініціатив дозволить своєчасно виявляти та припиняти випадки насильства, забезпечуючи ефективний захист постраждалих і притягнення кривдників до відповідальності.

Зроблено висновки, що проблема латентності домашнього насильства в Україні залишається серйозним викликом для суспільства, оскільки значна частина випадків залишається невідомою для правоохоронних органів через низку факторів, таких як правова необізнаність, соціальні стереотипи, страх жертв перед кривдником і недовіру до поліції.

Ключові слова: домашнє насильство, сімейне насильство, правова культура особи, правова культура суспільства, деонтологія, культура поведінки з жертвою, вирок, жертва, кривдник, кримінальне правопорушення, юридичний документ, латентність.

Avramenko S.M., Melnyk A.R. Latency of domestic violence: causes and ways to overcome it.

Domestic violence remains one of the most latent forms of crime in Ukraine, which is due to a number of social, legal and economic factors. Despite the adoption of a number of legislative acts and the ratification of the Istanbul Convention aimed at preventing and combating domestic violence, a significant number of cases continue to remain unnoticed by law enforcement agencies and society. The latency of domestic violence is due to such factors as legal ignorance of the population, social stereotypes, financial dependence of victims, fear of the perpetrator, distrust of the justice system, as well as insufficient effectiveness of law enforcement agencies in combating this phenomenon.

The article examines the relationship between the level of knowledge of one's rights and legal protection mechanisms and the level of latency of domestic violence. The paper examines the main reasons for the latency of domestic violence and proposes measures to overcome it. In particular, it emphasizes the importance of information and explanatory work among the population, the need to improve mechanisms for seeking help, the introduction of stricter sanctions for perpetrators, the creation of an extensive network of crisis centers and the expansion of social adaptation programs for victims. Special attention is paid to the need to increase the professionalism of law enforcement agencies, the introduction of effective mechanisms for collecting statistical data and strengthening interdepartmental cooperation in the field of preventing domestic violence.

The measures proposed in the article are aimed at reducing the latency of domestic violence, increasing trust in the justice system, and creating a culture of zero tolerance for this type of offense. The implementation of these initiatives will allow for timely detection and cessation of cases of violence, ensuring effective protection of victims and bringing perpetrators to justice.

It was concluded that the problem of latency of domestic violence in Ukraine remains a serious challenge for society, as a significant part of cases remains unknown to law enforcement agencies due to a number of factors, such as legal ignorance, social stereotypes, victims' fear of the perpetrator, and distrust of the police.

Key words: domestic violence, family violence, legal culture of the individual, legal culture of society, deontology, culture of behavior with the victim, sentence, victim, offender, criminal offense, legal document, latency.

Постановка проблеми. Домашнє насильство є серйозною соціальною проблемою, що негативно впливає на життя мільйонів людей у всьому світі. Питання домашнього насильства залишається одним з найгостріших у сучасному українському суспільстві та в багатьох випадках залишається латентним через відсутність правової обізнаності жертв. У статті досліджується взаємозв'язок між рівнем знання своїх прав і механізмів правового захисту та рівнем латентності домашнього насильства. Розглядаються причини правової необізнаності, аналізується законодавство України в даній сфері, а також пропонується впровадження комплексного підходу до вирішення проблеми, що включає не лише вдосконалення законодавства, але й активізацію просвітницької діяльності, зміну суспільних уявлень про насильство в сім'ї та створення ефективних механізмів підтримки постраждалих.

Стан опрацювання цієї проблематики. Ряд вчених України, вивчали питання домашнього насильства, зокрема: Артеменко О.В., Буклів Л.Г., Гулак О.В., Ладиченко В.В., Комаринська Ю.Б., Стасюк Н.А., Хавронюк М.І., Яра О.С. Однак, на даний час відсутні дослідження причин та способів подолання латентності домашнього насильства.

Метою дослідження є аналіз причин латентності домашнього насильства та розробка ефективних заходів для його виявлення, запобігання і зниження рівня прихованої злочинності в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Розвиток законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є ключовим аспектом забезпечення прав і свобод людини. Прийняття нових нормативно-правових актів та внесення змін до чинного законодавства сприяє підвищенню рівня захисту постраждалих осіб і посиленню відповідальності правопорушників. Значним кроком у цьому напрямі стало ухвалення Закону України «Про запобігання та протидію домашньому на-

сильству» у 2017 році, що розширив правові механізми боротьби з цим явищем та створив умови для його ефективнішого попередження [1].

Значним кроком у посиленні правового регулювання цієї сфери стало доповнення Кримінального кодексу України статтею 126-1, яка встановлює кримінальну відповідальність за домашнє насильство [2].

Окрім того, у 2022 році Україною було ратифіковано Стамбульську конвенцію (КОНВЕНЦІЯ Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами), яка посилила боротьбу з домашнім насильством, зобов'язавши державу впроваджувати ефективні механізми захисту жертв, криміналізувати всі форми насильства та усунути будь-які виправдання для нього. Це сприяло гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами, розширенню мережі кризових центрів, запровадженню комплексної державної політики та посиленню відповідальності за насильницькі дії [3].

Проте, не зважаючи на законодавчі зміни та офіційну боротьбу з явищем домашнього насильства, в Україні ще існує проблема латентності даного злочину.

Більшість науковців єдині в тому, що до латентної злочинності слід віднести ті кримінальні правопорушення, які були вчинені, але не стали відомі правоохоронним органам, або стали їм відомі, але були приховані від реєстрації [4, с. 140].

Джужа О.М. зазначає, що латентна злочинність – це невиявлені або незареєстровані кримінальні правопорушення, які не відображені в офіційній статистичній звітності [5, с. 219].

Тобто, латентність у правовому контексті означає прихованість злочинів або правопорушень від правоохоронних органів. При цьому домашнє насильство часто залишається невидимим через соціальні, психологічні та правові фактори, серед яких особливу роль відіграє низький рівень правової обізнаності постраждалих. Українським законодавством визнана проблема домашнього насильства та здійснено ряд кроків для зменшення такого явища [6, с. 13].

Латентність домашнього насильства має глибокі історичні корені. Зокрема, у радянські часи такі правопорушення замовчувалися з ідеологічних міркувань, адже офіційна пропаганда формувала образ «щасливої радянської сім'ї», де не могло бути місця для подібних проблем. Водночас суспільні норми та стереотипи сприяли приховуванню таких випадків, оскільки вважалося, що сімейні конфлікти – це суто особиста справа. Особливості менталітету значної частини українського суспільства також відігравали важливу роль: публічне обговорення домашнього насильства сприймалося як неприпустиме або навіть ганебне. Це призвело до того, що багато жертв не наважувалися звертатися по допомогу, а проблема залишалася невидимою для державних органів і громадськості [7, с. 217].

Проте існує ряд інших підстав, що сприяють латентності такого виду злочину [8, с. 157]. Латентність домашнього насильства значною мірою спричинена низьким рівнем правової обізнаності населення. Багато постраждалих не знають своїх прав, не розуміють, як працює система захисту, та стикаються з глибоко вкоріненими соціальними стереотипами, що перешкоджають відкритому зверненню по допомогу.

Домашнє насильство в Україні регулюється Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який гарантує постраждалим низку прав, зокрема право на безкоштовну правову допомогу, право на звернення до поліції та соціальних служб, а також можливість отримання захисного припису проти кривдника [1].

Однак велика частина постраждалих не знає про існування даного закону або не розуміє, які саме механізми захисту він передбачає. Через це жертви не наважуються звертатися за допомогою, вважаючи, що ситуація є безвихідною. Крім того, велика кількість громадян мають низьку правову обізнаність та не усвідомлюють, що навіть психологічний тиск чи економічне насильство є порушенням закону і може бути підставою для втручання правоохоронних органів.

Інші ж постраждалі знають про існування покарання за сімейне насильство, проте не розуміють, як саме діяти у випадку протиправних дій. Страх перед бюрократичними процедурами, складність збору доказів, невпевненість у тому, що їх звернення буде сприйняте серйозно, – усе це змушує людей залишатися в небезпечному середовищі. Пересічні особи, які страждають від дій кривдника стикаються з такими труднощами як: незнання алгоритму звернення до поліції, соціальних служб, кризових центрів чи суду; сумніви у тому, що правоохоронні органи належним чином відреагують на виклик; страх перед відповіддю кривдника після звернення за допомогою; боязнь фінансової нестабільності у випадку розриву стосунків із кривдником.

Часто жертви домашнього насильства не знають, що вони можуть отримати тимчасовий захист у притулках для постраждалих, а також юридичну та психологічну підтримку. Така необізнаність сприяє тому, що насильство продовжується роками.

Маємо констатувати той факт, що трапляються випадки, коли потерпілі самі виправдовують дії кривдника. Глибоко вкорінені у суспільстві уявлення про сім'ю, обов'язки чоловіка та жінки, а також ставлення до насильства як до «особистої справи» значно ускладнюють боротьбу з цим явищем. Серед найпоширеніших стереотипів: «Б'є – значить любить» – на жаль, ця фраза досі побутує в суспільній свідомості, виправдовуючи насильство як нормальну складову стосунків. «Справжня жінка повинна терпіти» – постраждалих жінок часто засуджують за спробу розлучення або звернення до поліції, що змушує їх залишатися в аб'юзивних стосунках. «Не можна вносити сміття з хати» – переконання, що проблеми сім'ї мають залишатися всередині неї, сприяє замовчуванню насильства. «Звернення до поліції – це крайній захід» – багато людей вважають, що спроби розв'язати проблему через правоохоронні органи є «зрадою» родини або безглуздою справою, адже «поліція все одно нічого не зробить» [9, с. 247].

Такі стереотипи не лише гальмують розв'язання проблеми, а й змушують багатьох жертв виправдовувати дії своїх кривдників та не вживати жодних заходів за для свого захисту.

Латентність домашнього насильства також виникає через фінансову залежність одного з членів родини. Брак фінансової самостійності обмежує можливості для самозахисту, пошуку безпечного місця проживання та доступу до юридичної допомоги.

Аналіз вироків за вчинення домашнього насильства впродовж 2019–2024 років свідчить, що велика кількість жертв домашнього насильства, зокрема жінки, не мають власного стабільного доходу [10, с. 81]. Зазвичай це пов'язано з веденням домашнього господарства чи вихованням дітей, через що вони не працюють і повністю залежать від партнера; також можливе обмеження доступу до роботи з боку кривдника (заборона працювати, контроль за фінансами, створення штучних перешкод для професійного розвитку) [11]. Через це жертва може боятися розриву стосунків, оскільки не знає, як забезпечити себе та дітей.

Латентність домашнього насильства це проблема, яка потребує вирішення [12]. З цього виводу, Гумін О.М. відстоює позицію, що для боротьби з латентною злочинністю потрібно впроваджувати: 1) виховання громадян в дусі високої правосвідомості і законслухняності; 2) масове проведення правової пропаганди серед населення з метою підвищення його правосвідомості та правової культури; 3) вдосконалення законодавства; 4) комп'ютеризація статистичного обліку; 5) забезпечення гарантій захисту свідків і потерпілих; 6) усунення необ'єктивності, неповноти статистичних показників про фактичну злочинність; 7) підняття рівня професіоналізації працівників правоохоронних органів, зміцнення їх матеріальної бази; 8) систематичне проведення аналітичної роботи з визначення кількісно-якісних характеристик злочинності, виявлення повної кримінологічної характеристики особи злочинця; 9) посилити контроль за діяльністю правоохоронних з боку громадськості; 10) забезпечення незалежності ЗМІ [13, с. 230].

Толкач А. М. зазначає, що головну увагу варто приділяти наступним аспектам: 1) проводити інформаційно-роз'яснювальну роботу, направлену на необхідність протидії такому насильству; 2) обов'язкове забезпечення безкоштовними послугами психолога осіб, які пережили насильство; 3) проводити заходи стосовно раннього виявлення жертв насильства, направляти їх в належні служби для надання необхідної підтримки; 4) поширювати комплексні програми сексуальної освіти для молодих людей починаючи зі школи; 5) встановити суворі санкції за вчинення домашнього насильства з обов'язковим матеріальним відшкодуванням шкоди; 6) розширити систему притулків, куди можуть звернутися постраждалі і створити всі необхідні умови проживання та отримання професії. [4, с. 143].

Проаналізувавши запропоновані заходи, ми вважаємо, що з метою виведення домашнього насильства з категорії латентних злочинів необхідно реалізувати комплекс заходів, які сприятимуть підвищенню рівня виявлення таких випадків, посиленню правового захисту постраждалих і створенню ефективної системи реагування [14, с. 282]. Для цього необхідно:

- Проведення масштабних інформаційних кампаній щодо механізмів протидії домашньому насильству, прав постраждалих та можливостей отримання допомоги.
- Включення тематики домашнього насильства до шкільних програм, лекцій у вищих навчальних закладах, корпоративних тренінгів.
- Активне залучення медіа, соціальних мереж, блогерів та громадських діячів до поширення інформації про проблему та способи її вирішення.

- Спрощення механізму подання заяви до правоохоронних органів, можливість онлайн-звернення через офіційні державні портали.
- Впровадження обов'язкових санкцій для кривдників, включаючи примусове проходження реабілітаційних програм та психологічних тренінгів.
- Впровадження електронного моніторингу кривдників, запровадження обмежувальних приписів з санкціями за їх порушення.
- Розширення мережі кризових центрів та притулків для жертв домашнього насильства з можливістю отримання тимчасового житла, психологічної, юридичної та соціальної допомоги.
- Надання постраждалим безкоштовної правової підтримки, у тому числі супроводу адвоката в судових процесах.
- Запровадження програм соціальної адаптації та реабілітації для осіб, які зазнали насильства, включаючи професійне навчання та працевлаштування.
- Підготовка соціальних працівників, лікарів, освітян до розпізнавання ознак домашнього насильства та алгоритму дій у разі його виявлення.
- Регулярне проведення навчальних тренінгів для правоохоронців щодо роботи з постраждалими та кривдниками.
- Вдосконалення механізму збору та аналізу статистичних даних, що дозволить отримати реальні показники поширення домашнього насильства та розробляти ефективні заходи протидії.

Запровадження цих заходів дозволить суттєво зменшити рівень латентності домашнього насильства, підвищити рівень довіри до правоохоронних органів і сприяти формуванню нульової толерантності до будь-яких проявів насильства в суспільстві.

Висновки. Проблема латентності домашнього насильства залишається серйозним викликом для суспільства, оскільки значна частина випадків залишається невідомою для правоохоронних органів через правову необізнаність, соціальні стереотипи, страх перед кривдником і недовіру до поліції. Для ефективного подолання цієї проблеми необхідний комплексний підхід, що включає підвищення рівня правової культури населення, посилення відповідальності за вчинення насильства, забезпечення доступності правової та психологічної допомоги, а також удосконалення механізмів виявлення таких злочинів. Впровадження цих заходів сприятиме не лише зменшенню рівня латентності домашнього насильства, а й формуванню суспільства, в якому будь-які прояви насильства будуть вчасно виявлятися, засуджуватися та належним чином каратися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII : станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 02.04.2025).
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 No 2341-III. Верховна Рада України: веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=проступки#w1_1 (дата звернення: 01.04.2024).
3. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : Закон України від 20.06.2022 р. № 2319-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20#Text> (дата звернення: 01.04.2025).
4. Myshasta K., Tolkach A. N. The latency of domestic violence. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. 2023. № 2. С. 139–144. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.23> (дата звернення: 02.04.2025).
5. Курс криминології. Особлива частина: підручник: у 2 кн. / за заг. ред. О.М. Джужі. Київ: Юрінком Інтер, 2001. Кн. 2. 480 с.
6. Панталієнко Т.П., Мельник А.Р., Авраменко С.М. Зростання кількості вироків за вчинення сімейного насилля як показник підвищення рівня правової культури суспільства. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, Серія ПРАВО. 2024. Випуск 83: частина 3. С. 13–18. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.3.1> URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/07/83-part-3.pdf> (дата звернення: 17.03.2025).
7. Yermolenko I.M., Avramenko S.M., Melnyk A.R. Domestic violence: historical review and contemporary challenges. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*. 2024. Т. 3,

- № 85. С. 214–219. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.3.33> (дата звернення: 17.03.2025).
8. Golovko, L., Shynkaruk, N., Popova, O., Melnyk, A., & Medvedska, V. (2023). Aspectos legales de la protección de los derechos de las mujeres frente a la violencia doméstica según la legislación de Hungría y Ucrania. *Interacción Y Perspectiva*, 14(1), 155–169. Recuperado a partir de <https://produccioncientificaluz.org/index.php/interaccion/article/view/41382>.
  9. Авраменко С.М., Мельник А.Р. Портрет жертви домашнього насильства та його особливості в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, Серія ПРАВО. 2024. Випуск 81: частина 2. С. 244–249. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.3.38>. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/03/40-1.pdf> (дата звернення: 30.03.2025).
  10. Мельник А., Авраменко С. Аналіз кількості вироків за вчинення домашнього насильства впродовж 2019-2024 років: матеріали XXXI International scientific and practical conference «Scientific Research in the Conditions of Rapid Development of Information Technologies» (July 17-19, 2024) Helsinki, Finland. International Scientific Unity, 2024, p. 81-82.
  11. Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua> (дата звернення: 24.03.2021).
  12. Авраменко С.М. Розслідування розбещення неповнолітніх: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2017. 242 с.
  13. Гумін О.М. Проблема латентності насильницької злочинності: шляхи вирішення. *Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права*. 2009. Вип. 2 (30). С. 226–231.
  14. Yara O.S., Stasiuk N.A. Problem issues of criminal proceedings regarding domestic violence. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*. 2021. № 63. С. 279–283. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.63.48> (дата звернення: 15.03.2025).